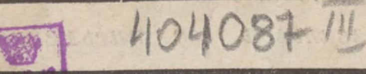
МИХАЙЛО ПОДОЛИНЬСКІЙ

ВЕЧЕРНИЦѢ

ЛИТЕРАЦЬКЕ ПИСЬМО ДЛЯ ЗАБАВЫ И НАУКИ.

Число 1. Львôвъ дня 1. Лютого 1862.

1862

Передне слово.

Хто яке зачинаешъ дѣло, дѣлай-же мудро и гляди ему кôнця — говорить давна, еще латиньска, пословиця, а що вона говорить саму правду, тее не заперечить нихто, якій лишъ хоть трохи уважно роздивився коли въ дѣланьяхъ людськихъ. Усе, чого ни робить чоловѣкъ, ôдъ найменьшого до найбôльшого дѣла, довженъ зачинати ôдъ сеи гадки, бо иначе воно або не удасться ему, або удавшись не поможе, а не помôгши зашкодить. Еще-жъ и тее правда, що мале дѣло дае звычайно не великіи скутки, а на ôдвороть зъ великои хмары малый дожджъ бувае; але бувае и такъ, що отъ яке воно здаеться мале, здаеться: возьми до рукъ и уже готове, а кôлько то потреба нагрѣти чола, заки воно удасться, и чого то воно не наробить удавшись.

Хоть бы и тіи Вечерницѣ. — Довго мы надумалися, доки не здали собѣ докладный рахунокъ: хто, що, якъ и на-що, доки не выбрали дорогу ведучу до цѣли, доки не рѣшилися твердо: такъ, не инакше! На якій ладъ думали — тее тутъ роскажемо вѣрно, абы наше словесне дѣланье появилося усѣмъ такъ ясно, якъ мы самы его бачимо и понимаемо.

На-самъ-передъ мы запытали себе: хто се мы, и що за народъ? Ученыи сказали и доказали, що мы словяньского дерева, восточнои росохи, руського конара малоруська галуза. Такихъ галузъ, якъ мы, е бôльше на словяньскôмь деревѣ; одни уже посохли, други марнѣють, а трети розбуяли и глоскомъ ростуть, процвитають. Мы собѣ въ другихъ — марнѣемо, а по-надъ нашою галузою, изъ-давна ломаною и загуканою сильными вихрами, росте близька велико-руська сестриця такъ пышно та буйно, що зъ-за неи нихто уже нашои и не бачить. Тому-то де-якій и каже: руській конаръ — то одна галуза. А вони и не бачуть, що наша бѣдолашня на-силу вытягае рамена, що-бъ и на неи ясне сонечко цѣлымъ своимъ видомъ, та не крôзь сестрине листье, подивилося; вона-бъ и ôджила...

Що тее сонце, ôдъ которого ôдживають народы, и приходять опять до гаразду и силы — е саме просвѣченіе, то уже всякій знае. За просвѣченіемъ довженъ и нашъ малорускій народъ прійти колись еще до своеи долѣ, и осягнути въ людськôмъ мірѣ свое призначенье. Зъ усѣхъ жіючихъ на земли одинъ чоловѣкъ може просвѣчатися, бо лишъ чоловѣкъ мае умного духа, бо лишъ чоловѣкъ посѣдае мову, котора е змысловымъ выблескомъ того незмыслового духа. Безъ помочи мовы не могли бы порозумѣватися люди, безъ порозумѣнья не було бы зможне просвѣченіе; отже мова е середкомъ просвѣченія, а сей скутокъ знову доказуе всю важность самои мовы.

Якъ все, чого ни производить природа, ôдзначаеся великимъ розличіемъ и постепененьемъ, такъ и людськая мова е дуже розлична: то одна другôй близька — бôльше або меньше понятна, то знову далека — со-всѣмъ не зрозумѣла. Подѣленье людського міра на племена и народы походить найбôльше ôдъ подѣленья мовы на рѣчи и языки. Кождый на-

Bibl. Jagell.

1515|17

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA KUL

родъ говорить своимъ языкомъ, кожда галуза на племеннômъ деревѣ е народомъ, кождый народъ и языкъ уважати належить за недѣлежну цѣлость, хоть-бы на нѣй замѣчати було ще иншіи вѣтки и гилечки.

Такій то вамъ и той нашъ малоруській народъ. Зрôсъ ôнъ собѣ на свою питоменну стать, якъ кождый иншій; его такого выховало время, и уже ему зростися зъ якимъ нибудь иншимъ народомъ не зможно. Зъ его особнымъ розвоемъ розвився и его языкъ — самостатно, а зъ того его питоменного языка мае развитися его письменная словесность, на которôй ему належить подати просвѣченіе.

Се е головна гадка, на якôй основуеся наше дѣло. Мы загадали выдавати письмо для образованья руського народного языка въ письменности, котора повинна якъ найближша бути живому народному слову. Объемъ нашого письма — не величкій, предметъ его — легкая словесность, силы наши — слабеньки, початокъ — трудный, а все таки вѣруемо крѣпко, що за постоянною працею доконаемо нашу задачу совершенно. Якимъ способомъ сю цѣль осягнути, тее мы выложимо въ поединокихъ статьяхъ, опертыхъ на самôй-же науцѣ, якъ найяснѣйше. Самъ дневникъ нашъ буде представляти живый образъ розвою и постепенної доконалости. — Ôдъ Васъ, дорогіи краяны, которымъ лежить на серцѣ руськая доля, залежатиме по великôй части успѣхъ нашого дѣла, тому вспирайте насъ, ради Бога, словомъ и дѣломъ, а Богъ поблагословить.

О ХТО МАЛЫМЪ НЕ ПОЛЮБИВЪ.

О, хто малымъ не полюбивъ
Тоту, що го родила, мати,
И батька, що за нимъ ходивъ,
И кутъ рôдного дому-хаты —
О, хто малымъ не полюбивъ!

Но ôдки въ хлопчику-дитинѣ
Взялось пôзнанье ôтчины,
Взялась така любовь къ родинѣ?
Нечимъ то взялися вони,
Но ôдки въ хлопчику-дитинѣ?

Все, ôдколи узнавъ я Русь,
Огнемъ въ душѣ моѣй затлѣло,
И я за дѣло-пѣснь берусь —
Малый уже берусь за дѣло,
Все, ôдколи узнавъ я Русь.

Я пламень-серце, пламень-душу
Тобѣ, родино, доки живъ
Нести у жертву хочу — мушу,
Бо черезъ тебе получивъ
Я пламень въ серце, пламень въ душу!

Иванъ Хмара.

ХЛОПСЬКА ДИТИНА.

Повѣсть зъ послѣдныхъ часôвъ.

I.

Зазвонили у всѣ звоны наразъ ажъ по тричи, а якось такъ коротенько и борзо, мабуть якомусь бѣдному, и на похоронѣ ледви що кôлькохъ людій, тай то отъ видко, сами бѣдаки, а зъ богатшихъ нема нѣ едного. И хоругвы не несутъ, и свѣтла не узришъ рясно, якъ на похоронѣ заможного, нѣ везутъ домовину у двôйню красными волами, нѣ заводятъ свои, нѣ чужи, нѣ згадуютъ, нѣ хвалятъ, нѣ стаютъ що кусничокъ дороги евангеліе спѣвати — бо не умеръ газда богачъ, нѣ богацька газдиня; умерла бѣдна вдовиця, комôрниця безъ родины, безъ свояковства, умерла зарôбниця.

Та и щожъ казати за такій погрѣбъ, що за бѣдацькій похронъ згадувати? Не давъ на нѣмъ нѣхто хотьбы кусочокъ хлѣба прошакамъ, не честувавъ нѣхто и людій тамъ, отъ прости-Бôгъ добрымъ людямъ, що хоть бѣдну зарôбницю по ласцѣ своѣй ôднесли до ямы, та хоть ударили у звоны на вѣчну память, та змовили отче-нашъ за померщу.

Идутъ люде зъ похоропу, несутъ назадъ мары, тай собѣ говорятъ о своихъ дѣлахъ; а за небôжку нѣхто и слôвцемъ не згадае, умерла она та и еи тямка.

А пôдъ хатиною, де зарôбница коморувала, стоитъ дѣтвакъ, сирота, хлопчикъ, у еднôй сорочинѣ, тай бѣдняка уже и не плаче, но знѣсъ очи у высоту; хто знае, чого сирôтка тамъ глядае, — лише той, хто въ нѣмому горю бувъ коли на своимъ вѣку. Стоитъ самъ по мѣжъ людьми, котрî его може и не бачатъ, и не запытаютъ, що ты сирото будешъ на свѣтѣ робити, де ся безрôдный подѣешъ?

Нѣ заробити собѣ дѣтвакъ шѣстелѣтный не годенъ, нѣ озьме его хто зъ помилованья, бо ему всѣ люде чуженицѣ, хоть братья.

Лице змарнѣле и блѣое у его, самъ знидѣлый и збѣдженый, простоволосый та немытый, хто знае ôдъ коли вже, гадавъ бысь, се пôвъ умерлый, лише що око свѣтитъ житьёмъ еще, хоть въ нёму уже и слёзы не ма, хиба нѣма якась горююча розпука, та туга, що глядитъ заедно того, що бôльше невернеся. — А ôнъ жде та жде, и окомъ зритъ у высоту, глядитъ чогось тамъ у небо. Такъ сиротюкъ бѣдный безъ слова и нѣмо Господу молитъ ся.

Господь слухавъ молитвы сироты, зрѣвъ на ёго своимъ милосерным окомъ, та не лишивъ лишеного на свѣтѣ.

Пôйшовъ сиротюкъ по хатахъ у жебры, просити людій хлѣба. Бувало стане у дверій у кочергахъ, та мовчки жде, ци не помилуе яка гôдна душа; не правитъ, абы обдаровати, нѣ шепче молитвы, бо и хтожь его мавъ того научити, коли матѣрь у земли спочивала, а люде сироту мало коли знаютъ.

Переминуло такъ лѣто, надôйшла осѣнь. На дворѣ посумнѣло, хмары затягли небо якъ свитою, мрака залягла, а студѣнь що день то росла, и слозавѣвъ вохкій осѣнный воздухъ, що разъ, то частѣйше, дрôбнымъ дождженъ, якбы изъ сита. По улицяхъ мокро, болото, люде позадягали и чоботы и одѣжь грубшу; а сиротюкъ ходитъ хата ôдъ хаты все босый, и въ однôй сорочинѣ, що туй туй отъ уже розпадалася, и простоволосый, у людій просити хлѣба. Хоть и видѣли его такого люде, они дали або и недали кусочокъ хлѣба, а за одежину, яку таку бодай, нѣкотрî не догадували ся, бо тоти, що мали, не хотѣли, а бѣдни, сли и хотѣлибъ були дати, то сами про себе не мали.

Одного дня — а вже була осѣнь пôзна, и дождь цѣдивъ ся безъ перервы, нѣкого не видко було по улипяхъ, тихо, мрачно, лише чути плескъ дождженый по болотахъ, — бувбы ачей пса не выгнавъ зъ пôдъ стрѣхи; а сиротюкъ бриде, босый у еднôй сорочинѣ перемоклый, до чужихъ хатъ. Отже того дня зайшовъ ôнъ передъ хату панъ-отця, бо до хаты боявъ ся коли заходити, лише видавъ еи тогоды, коли тамтуды переходивъ. Ажъ тутъ, якбы уже умисне на сироту, якъ выхопитъ ся песъ, и обсѣвъ хлопця, якбы опареный, що хлопчина перепудженый закричавъ всѣми голосами на разъ, и упавъ зо страху на поздовжъ у болото. На крикъ хлопця выбѣгли слуги, ôдогнати собаку, та запудженого мовъ безъ души, сиротюка занесли до челядної хаты.

И панъ отець и панна вбѣгли такожъ до пекарнѣ, незнаючи, ци не покусавъ псище дѣтвака, котрый такъ якось выглядавъ страшно и бѣдно, що ажъ панъ отець задивувалися и довго призиралися, а панна ажъ розплакала ся, и зачала розпитувати, чій то той бѣдолака?

„Паннуню" обôзвала ся служниця: „таже то тои „Василихи, комôрницѣ, що бувало все ту робитъ, си- „ротюкъ, Стефаньо. Отъ бѣдолака, ôдъ коли мати „умерла, по хатахъ ходитъ, — така того у сироты „доля!"

Паннѣ на тоти слова знова слёзы у очохъ стали; яла розпитувати хлопця, котрый уже троха якось ôдчунявъ, але все еще говоривъ, якбы у хоробѣ — дѣтвакъ незнавъ самъ, що зъ нимъ дѣеся.

Сирота лише сироту знае — дѣвчина панна болѣла надъ бѣднымъ сиротюкомъ, бо сама була безъ родичій, сама була такожъ сиротою. Хоть сама не зазнала нѣколи такои бѣды и нужды, якъ хлопчина; а предцѣ еи серце ажъ заходило ся, коли побачила, що дѣтвакъ малый, опущеный ôдъ цѣлого свѣта, отъ такъ, живъ, бурлаковивъ, по мѣжъ люде жебраючи за кусочкомъ хлѣба, абы зъ дня на день проволочи марне житье. Отъ дивитъ она на хлопчика тай думае собѣ: Господи! таже и ёго бѣдняку любяча матѣрь на свѣтъ зродила, и ёго рôдная любощними пѣсоньками у сонъ заколисувала, и надъ нимъ она ци разъ перепильнувала нôчку, и молила Бога, абы рôсъ и ховавъ ся въ гараздѣ, та незнавъ нужды! А нинѣ тото серце, що го любило, омертвѣло, ôнъ сиротою, ôнъ безъ рôднѣ.

А далѣй она щось собѣ роздумала, тай пôйшла до покою, до попа. Панъ-отець читали, — дѣвиця стала недалеко дверій, видко було, що хотѣла говорити, а якось ёй ôдваги неставало. Поглянувъ разъ и другій по нёй панъ-отець, тай зачавъ самъ:

„А що тамъ — може хочешъ що повести доню?" такъ кликавъ еи все.— Дѣвчина спалѣнѣла, тай каже несмѣло: „Я хотѣла васъ просити отче — прíймѣтъ „того сиротюка пôдъ стрѣху — ôнъ такій бѣдный, що „ажъ жаль дивити ся на ёго, — сирота безъ долѣ — „отъ може колись марно згине — шкода, ладный дѣт„вакъ — шкода, абы такъ марно пôйшовъ." Посунувъ ся пôпъ на креслѣ, и неôдказавъ нѣ слова — та споглянувъ по дѣвици, а она знова яла казати:

„Правда отче, що му незабороните стрѣхи? Най „служитъ, нѣжъ мае пôйти у розволоки."

Панъ-отець кивнули рукою: „Про мене, я тобѣ „доню не бороню; хлѣба не переѣсть ми, и хату не „пересидитъ."

Бôльше неказали и слова далѣй — досыть сего було дѣвици. Она побѣгла назадъ до пекарнѣ така радѣшна и зъ погôднымъ личкомъ, якбы еи бувъ свѣтъ, и еи щаслива вся вже доля.

На приказъ панны служницѣ Стефаня и змыли, и розчесали, и дали шматье, и погодовали; ôнъ не дякувавъ, лише очи повнѝ звернувъ такъ мило на дѣвицю, що ажъ якось ёй знова слёзы стали у очахъ, вѣдай слёзы радости и утѣхи, бо стояла она, довго на сиротюка глядючи, и розсмѣхало ся еи красне личко.— У вечерѣ, коли вже полягали всѣ спати, пораили ся служницѣ еще, тай говорили мêжъ собою:

„Паннѣ нашôй богдай Господь давъ добру долю, „яка она сердешна и гôдна, знае она бѣдияку и по„милуе, най помилуе и еи Господь у своёй ласцѣ, „та не дасть знати горя." Говорили оны и далѣй, а все славили добру панну, та желали для неи и просили у Господа доброи долѣ. —

Прíймили такъ сиротюка Стефаня добрѝ люде до себе, що ихъ Господь навернувъ для ёго; бо Всевышный слухавъ цѣлу молитву сироты, и не давъ загинути лишеному сирохманови. —

II.

Сиротюкъ и не надѣючи ся найшовъ ся наразъ у иншôмъ и лѣпшôмъ житью, бо панна все була якбы якій ангелъ хранитель коло ёго, и такъ ся надъ нимъ заходила, якъ лише мати рôдная тое зробити може и умѣе. Стефаньо ôдъ годины, коли го взято у хату панъ отця незнавъ бôльше, що то голодъ, и холодъ, пильновано ёго и стережено на приказъ панны, якъ ока въ головѣ. А що не зробили у слугъ прикази, то бôльше учинило чутье, котре зъ панны перейшло въ нихъ. Рано якъ повстаютъ, неразъ служницѣ на перегôнъ увихаютъ ся коло сиротюка, та пестятъ его, якъ лише умѣютъ.

Такъ ся дѣяло нашому сиротокови въ челяднôй хатѣ. А въ покои несидѣвъ нѣхто, лише панъ-отець и панна Анастася. Пôпъ бувъ вдовець, а Анастася сестра помершои жêнки.

Пятьдесять лѣтъ уже минуло давно панъ-отцю Евстахому, и туй туй настигала шêстьдесятка, котра, здавалося, тôлько слѣду лишитъ на ôтцю Евстахôмъ, якъ лишило минувшихъ пять десятокъ; а въ ёго нѣ сивого волоска не знайдешъ, нѣ побачишъ его ити згорбленого, нѣ зморщка на лици повнôмъ и червонôмъ не подыблешъ. Кобы не поважный и повôльный хôдъ, и обьемъ у поясѣ вже не молодецькій, бувъ бись сказавъ, се молодый чоловѣкъ, не бôльше надъ тридцять лѣтъ мае, такій собѣ крѣпкій бувъ и здоровый.

Отець Евстахій бувъ зъ роду шляхтичъ. Уродженый за послѣдныхъ часôвъ Польщи въ шляхотськôмъ дому, виросъ ôнъ у всѣхъ тыхъ пересудахъ давного польського шляхтича, который окрôмъ гербовыхъ людій незнавъ нѣкого бôльше, и не признававъ нѣкому якого небудь права. Едина верства людій, маюча право до образованья и просвѣту, до заповненья урядôвъ и творенья стану высшого, хотяй бы и по заслугахъ головы, була, у его головѣ, лише шляхта. Злишнѝ люде всѣ, що лише нешляхта, були нѣчимъ.

Чоловѣкови зъ такими переконаньями, зъ такими пересудами, було очевидно на тôмъ свѣтѣ новѣйшôмъ, де люде безъ имени и гербу, стануди науками и мозолою на многихъ ступеняхъ достоинствъ, тѣсно; и не диво, що ставъ ся зъ часомъ для тыхъ, що у новѣйшихъ понятьяхъ жили, чудакомъ. Зъ тои причины живъ ôнъ бôльше самъ, якъ зъ людьми тими, котрѝ ёму здавали ся дивнѝ, нѣбы блуднѝ: бо оны у всёму, були суперечного переконанья, а часомъ смѣяли ся навêть, зъ его истиныхъ — зпорохнѣлыхъ, засадъ-повѣрокъ.

Хоть дивный у своихъ засадахъ для тыхъ часôвъ, въ котрыхъ живъ, бувъ однакожъ чоловѣкомъ дуже правымъ у своихъ дѣлахъ, и гôденъ всякои шанобы. Майже рôвно ôдъ громады и ôдъ сусѣдъ, ôдъ простыхъ селянинôвъ и панôвъ любленый, бувъ ôнъ меже всѣми попами докола, якбы найстаршимъ братомъ якоись великои семіи, и длятого кождый, хто о нêмъ розказувавъ, хваливъ его; але неспомянувъ нѣколи о ёго пересудахъ, знаючи, що тымъ го направити годѣ, хиба лише угризти може.

На виду отець Евстахій бувъ природою обдарованый всѣмъ, чого лише людське бажанье жадае. Высокого росту, на розмѣръ сильный и красный чоловѣкъ — лице повне, округле, голубі̂, повні̂ и бистрі̂ очи, чорный волосъ густый, де куда кучерявый, ротъ, и нôсъ указуючій на походженье зъ якоись лицарськои родины, выглядавъ отець Евстахій такъ, якимъ бы собѣ можъ выобразити здоровье въ пôзнѣйшôмъ вѣку чоловѣка. Житье вêвъ безпристрастне и такъ тихе, якбы той, що немае здоровья и неможе инакъ дѣлати — единою забавою ёго було хиба полëванье, котрого нелишавъ ся еще, хоть пятьдесять лѣтъ давно вже минуло, а шêстьдесять було недалеко.

Оженивъ ся за молоду еще, а що не давъ му Богъ родины нѣякои, и небôжка жêнка часто недужна була, житья родинного ôнъ зо всѣмъ незнавъ, и хто знае, ци мало таке житье, якбы монаха, причинило ся, до дивныхъ привичокъ и повѣрень ёго. Своеи родины немавъ нѣякои, жена ёго ôдумерла, а лишивъ ся тôлько братъ небôжки, и сестра дѣвчина еще молода, панна Анастася. Братъ бувъ въ урядѣ, а Анастася въ дому ôтця Евстахія.

III.

Такій бувъ отець Евстахій, и такъ ся вело у ёго дому, коли приняли сиротюка.

Ажъ дивъ було дивити ся на малого Стефана, якій у кôлька недѣль ставъ красный и гожій. Хлопчина выбѣлѣвъ и зарумянѣлося личко погôдне, якъ весна, кучерѣ учесані̂ здавали ся маити головку дѣтвака, въ очахъ красовало ся житье и щастье дитиняче. Бувало поприходятъ жоны зо села, то неможутъ го ся нахвалити та начудувати. „Ей Господи!" кажутъ неразъ такъ они: „щожь то за ладна „дитина — та хтобы то нынѣ уповѣвъ, що то Васи„лишинъ сиротюкъ. Отъ сирота, та собѣ така у Господа щаслива. За сиротою, Богъ зъ калитою." А по сему, якбы запаливъ, розказували жоны собѣ дива.

Чимъ бôльше розказували про Стефаня, и хвалили ёго, и чудували ся надъ нимъ, тымъ раднѣйша и веселѣйша слухала панна Анастася, а помилованье еи для сироты и доброта серця, що день то высше пôдрастали.

Но отець Евстахій зовсѣмъ инакше думавъ о хлопськôмъ сиротюку, хоть передъ людьми а найменьше передъ Анастасею незгадувавъ о нêмъ нѣколи и единымъ словомъ. Сли такъ отъ коли нагане Анастася за Стефаня ôнъ махне рукою, и нѣбы до себе каже: „Отъ хлопська жила." Чому нехотѣвъ нѣколи о тôмъ передъ дѣвчиновъ голосно и явно выговоритись, хиба тôлько можь було догадуватися, що стерêгъ ся еи коли въ еи радощахъ засмутити. И думати нехотѣвъ ôнъ нѣколи о сиротюку, а сли коли его думка заходила, то якбы го що заболѣло, кинувъ ся и здавало ся, хотѣвъ де передъ нею утечи — такъ дивно сильно тримавъ ся тыхъ своихъ стародавныхъ пересудôвъ — а Стефаньо, була то хлопська дитина.

Прійшло, якось у кôлька часôвъ, загадала панна Анастася, котра розпадала ся, якбы рôдна надъ хлопцемъ абы ходивъ Стефаньо до школи у селѣ. Постарала ся, убрала сиротюкя, тай каже одного вечера до панъ-отця:

„Отче, ци не будете ся гнѣвати — якъ я пôшлю „малого сиротюка до школы? Най, може хоть на дяка „коли выучитъ ся."

Отець Евстахій не ôдповѣвъ, лише захмарило ся лице.— Анастася зчервонѣла, але чекала — а далѣй хопивъ ся зъ крѣсла:

„А чому не на попа, або пана?" спитавъ жарко, и явъ ходити по покои.

Чого ся ненадѣяла сердешна Анастася тое учула, а спалѣнѣвши, ци зо жалю, ци встыду, що дармо просила, выйшла до другои меньшои кôмнати.— Задумала ся бѣдна пôдперши головку ручкою,— чому то сирота немае щастья, и люде сироту нехочутъ знати: а по личку здавало ся, котилося щось, якъ слёзы.—

(Дальше наступитъ).

СТАРА ЯВДОЩКА.

Явдошка у зеркалѣ сидѣла,
И небыличитъ такъ собѣ:
„— Якаяжь я мовь снѣгъ той бѣла,
Що за подоба е на мнѣ...
Якъ день весняный въ саму погоду,
Менѣ давъ Богъ таку уроду,
Що всѣ сзираются на мене, —
Богдай тебе небôжко нене! ...

„Я ось такая, мовь тая рожа,
И ни крихитку не смагла,
Якось мя бѣдну ласка божа
Одъ спеки, сквару берегла.
Менѣ давъ Богъ такіи лиця,
Якъ надъ зараньечкомъ зôрниця,
И куды окомъ поведу,
Маню все хлопцѣвъ череду,

Всѣ позираються на мене, —
Богдай тебе небôжко нене!...

———

„Якая нôжка, мала красна,
А що за гибкій цѣлый зрôстъ,
Будь то искра очипя ясна,
Не маю рôвныхъ дѣвъ, невѣстъ...
Я такъ розкошна мовь косичка,
И скоро де куды иду,
Все вижу хлопцѣвъ череду,
Всѣ позираються на мене —
Богдай тебе небôжка нене!...

———

— О нещасливая Явдошко!
Стямся! пустое не плети!...
Тобѣ вѣдавъ — отъ щось не множко
До увершеннои красоты ...
Бачишь? се яблоко червоне,
Хороше, але на долони...
Кушати никто не име.
Чому? — бо злежале — старе!
Минула вже твоя петрôвка,
И отъ плетешь якъ стара дѣвка! ..

Е. Згарскій.

КНЯЗЬ ЮРІЙ БЕЛЗКІЙ.

(Историчный образецъ зъ другои иоловины XIV столѣтія составленъ І. Шараньевичемъ.*)

I.

Мѣсточко Белзъ Золочевського округа було зрѣлищемъ историчныхъ событій, котори вамъ мили читателѣ розказати гадаю.

Лежитъ не много о подаль ôтъ лѣвого берегу Буга надъ рѣчкою Солокією и еи лѣвымъ доплывомъ, мабуть Рѣчицею названнымъ. Славне оно було зъ положенья недоступного, бо лежало у серединѣ мочарôвъ, напованыхъ Солокією, на дорозѣ зъ Малопольщи въ Волынь, а зъ Львова до Литвы.

Просторонни поля, названи въ старинѣ Белзкими полями, розлягаются докола него рôвнинами, и опираютъ ажъ о горбы Львова.

Многожъ тутъ историчныхъ вспоминокъ не вяже ся до тыхъ мѣсць? ци мало ту потекло людскои кровы, а ци мало ту працѣ рукъ людскихъ мозольно стануло, и снову ю людска рука розорила?

Перенесѣмъ ся въ ти стороны гадкою, слѣдуймо всею душею въ тоти лѣта ôтъ насъ далеки, бо въ семый и осьмый десятокъ XIV столѣтья, коли являеся ту на поприщи рускои истории князь Юрій Белзкій, одинъ зъ бôчнои галузы (линіи) семьи князей Галицко Володимирскихъ, володѣвшихъ въ XIII. столѣтью обшарами ôтъ лѣсôвъ Литвы ажъ по хребты Карпатъ, ôтъ пѣскôвъ Мазовша, по степъ Украины, по Днѣперъ, Дунай, та Чорное море, — князей зъ поколѣнья Романового. Трудно естъ намъ, ставити собѣ живо передъ очи все тое, що було передъ пятьсотъ лѣтами — а однакожъ безъ живого представленья мѣстцевостій и историчній образъ живими красками вымальовати годѣ. Поля Белзки не выглядали тогды такъ, якими они сутъ нынѣ. Черезъ ровень по при Солокію, начавши ôтъ Угнева, коплютъ для неи нове корыто, велика часть мочарôвъ щезла, а степъ, где пасались за князей рускихъ табуны коній, нынѣ замѣненный у нивы стогнаючи пôдъ житами и пшеницями.

Если земля, тая терпѣливая мати, дôзнала тôлько видимыхъ перемѣнъ, щожъ сказати о самôмъ Белзѣ? Ци жъ онъ въ XIV столѣтью такій самъ бувъ, якъ нынѣ?

Многи памятники, котори надибаемо въ нинѣшнôмъ Белзѣ, сягаютъ давныхъ лѣтъ, однакожъ сего времени, о которôмъ говоримо, недосягаютъ. Костелъ Доминиканôвъ, основаный въ роцѣ 1394 Зимовитомъ, княземъ Мазовецкимъ и Белзкимъ зъ роду Пястôвъ, костелъ Доминиканокъ въ роцѣ 1635 Софією Ходькевичевною, каштелянкою Виленскою. Зъ другого тыхже здѣлано днесь костел латиньскій а зъ первого рускую церковь. Костелокъ Аріанôвъ, що нынѣ стоитъ въ городѣ аптикаря, служитъ тому на складъ лѣкôвъ. Онъ пригадуе намъ тоти часы, коли еще религійное вôльнодумство, гонене на западѣ, шукало притулку въ Польщи.

Якъ всюды по мѣстахъ бôльшихъ, такъ и тутъ въ давныхъ часахъ городъ мѣсто ôтъ города замку розличити треба, а писана память съ XVI столѣтья розказуе, що оба мѣсто и замокъ, були будôвлями деревяними. Мѣсто Белзъ улягало въ теченью временъ часто ворожимъ нападамъ. Межи иными руйновали его въ роцѣ1502 горды татарски а въ роцѣ 1648 козаки и въ другôй половинѣ XVII столѣтья Шведы ажъ до землѣ розбили. По дворахъ шляхотскихъ, мѣщаньскихъ и духовныхъ нѣ слѣду не стало а на грунтахъ, где тіи стояли, розсалашились жиды, и побудовались инни пришельцѣ; для того не шукай пусто нинѣ въ Белзѣ тыхъ улиць, торговиць, палатъ, устроеній и укрѣпленій, котрими красовавъ ся Белзъ передъ давными лѣти.

Може стоявъ старый Белзъ около мѣстця, где бувъ кляшторъ и костелъ Доминѣканôвъ, однакожъ на певно не можемъ сего повести. Естъ одно еще мѣстце въ Белзѣ, що его не досягла нѣ стрѣла Татарская, нѣ розорила куля козацка. Бувъ то островъ (кемпа, отокъ) по меже болотъ широкихъ, — сего дне тамъ останки валу, на котрôмъ кôлька стоитъ хижинъ, и деревяный костелокъ, що его еще до нынѣ переданье замочкомъ называе.

Белзъ, мѣсто деревяное, на рôвнинѣ лежаче, якъ часто не улягало розоренью! а замокъ деревяный Белза, на островѣ по межъ болотами, ставивъ гордо чоло ворожимъ нападамъ, а если зъ старости и неразъ похиливъ ся, то снову двигли на ноги старця пережившогося нови поколѣнья. Если не можемъ твердити, що деревяный замокъ

———

*) По воли сочинителя заншаемъ его правописъ.

Одъ Редакціи. —

Белзкій, о которôмъ писана память зъ XVI столѣтья споминае, бувъ той самъ, въ которôмъ сидѣвъ князь Юрій Белзкій, и зъ которого боронивъ ся передъ ворогами своими, то запевно стоявъ ôнъ на тôмъ самôмъ мѣсгци, на тôмъ островѣ, здôбнôмъ до защиты и недоступнымъ.

Обзнакомившись по можности зо старымъ Белзомъ, теперъ зъ людьми, зъ которыхъ костій днесь и порошку нѣтъ, а именно зъ богатиремъ рускои исторіи, подвижникомъ славныхъ событій въ другôй половинѣ XIV столѣтья, зъ княземъ Юріемъ Белзкимъ познакомѣмъ ся.

(Дальше буде).

СИЛА ПРИВЫЧКИ.

Вы мабуть знаете, мои любыи читателѣ, що я проживаю собѣ въ Кіевѣ, — въ сѣмъ первобытнôмъ розсаднику руського православія, руського житья, рускои народнои поезіи; але вы незнаете, якъ то не весело тутъ проживаеться, яки то вамъ наскучно-довгіи вечеры, яки навтямно вяжныи висты, яки книжно-розумныи розговоры. Зъ-за того то я, що отсе росказую, ранкомъ занятый въ службѣ, самъ но знаю, якъ провести вечеръ. Хоть-якъ я вечерôвъ боюсь, вони бо таки що-день приходять, а якъ о-теперь въ Груднѣ — то таки заразъ пôсля обѣда; хочешъ, не хочешъ, а принимай гостя и займи его...... Що-жъ дѣяти? Поѣду въ клюбъ! А у насъ тутъ, що-бъ злали, е ажъ два клюбы: одинъ на Печерську, другій на Подолѣ, — се е: горѣшній и долѣшній, а я, страстный любитель забавъ, буваю въ обоихъ. Пріѣжджаю: и души ни въ однôмъ немае... Поѣду бъ театръ! Пріѣжджаю: на афишѣ обявлено, що дають дуже жарку мелодраму; вхожу я въ партеръ, а мене отачае архангельскій морозъ и дуже проникливый кіевській вѣтеръ. Нема-якъ выносити такого тепла въ такій холодъ, и радъ, не радъ, покидаю продувный будинокъ замороженои Таліи... Але куда ѣхати? Поѣду до иочтенного Александра Илича Токмалева, которого вы певно не знаете, мôй читателю, и объ которôмъ вы позволите менѣ сказати вамъ де-яке слово.

Александръ Иличъ Токмалѣвъ, икъ которому я поѣхавъ, сидить собѣ на великôй улицѣ въ невеликôмъ деревянôмъ домку. Онъ прослуживъ лѣтъ тридцять честно и пожиточно, нажививъ собѣ домокъ, получивъ пенсію, и, практичный мудрець, доволенъ своимъ состояньемъ и совѣстію охотно проводить вечеры зъ двома-трема старыми друзяками, которы навѣщають его досыть часто. Онъ любить собѣ поговорити, побалакати, хоча — дивный чоловѣкъ — не терпить сего-то приличнѣсенького розговору: посудити межи своими о житью-бытью сусѣда блиського и далекого. Пріятелѣ заняли его маньеру, а не-разъ просидѣвши у него довгій вечеръ, та наговорившись до-сыту и о Кавказѣ и о Сибирѣ, и о Нѣмцяхъ, и о Французахъ, а не учуешъ ни слова о Кіевѣ, а тымъ бôльше ни о совѣтнику, ни о гимназіяльнôмъ директорѣ, ани навѣть.... Та що и казат: старикъ упрямый якъ старикъ, и его уже не передѣлаешъ; такъ нѣ, хочъ и говори ему, що у насъ такъ не живуть бо нынѣ!

Та-й такъ я поѣхавъ до Александра Илича Токмалева, и на велике собѣ-вдоволенье находжу его дома съ почтенною компаніею,

Трое старикôвъ сидѣло вокругъ стола, и пили чай: хазяинъ, се е, Александръ Иличъ; помѣщикъ Черниговськои губерніи Кондратъ Петровичъ, передъ трема роками пріѣхавшій въ Кіевъ, що-бы користуватися минеральными водами, и уживаючій ихъ ôдъ тои поры що-дня не зъ-за того що-бъ вони ему помагали, но для-того, що вони ему не вадили, коли яки инши медицинськи середки тôлько умножали его недуги; а наконець Никоноръ Олексѣевичъ, ôдставный за ранами маіоръ, чоловѣкъ бувалый, чистый якъ шаблина полоса, и твердый въ своихъ правилахъ — якъ московській штыкъ... Я помѣстився межи хазяиномъ и Кондратомъ Петровичемъ, минѣ подали стаканъ чаю, и розговоръ, перерваный моимъ приходомъ, обновився.

Бесѣда що-лишь зачиналася; розговоръ тôлько-що завязувався. Тому-то и трудно минѣ передати его ôдъ слова до слова; трудно, сказавъ я; де-тамъ, — таки неузможно! Введенье въ кождый розговоръ, се митологична часть его, се буколичныи часы, де ани страсти, ани искуства, а тôлько супокôйне и безмятежне состоянье дѣлаючихъ осôбъ изъ которыхъ може не одна въ нродовженье вечера узвышиться до поезіи.... Та зачну якъ умѣю.

„Справдѣ, панове“ сказавъ Александръ Иличъ, „хоть и що говорѣть, а сила привычки сильна. Не-чимъ же Лябрюеръ сказавъ, що привычка — то друга урода.“ „Та тôлько жаль,“ додавъ Никоноръ Олексѣевичъ, „що привычка: пôдчинятися правиламъ — не легко находиться.“

„Та и безъ твоихъ Французôвъ,“ сказавъ Кôндратъ Петровичъ, „мы отсе давно знаемо.“

„Що дѣяти, друзяки мои; се вже така людська натура,“ здыхнувши промовивъ хазяинъ..... але по-що намъ философити; спомнѣмъ-ко лучше, що нибудь таке, що-бъ могло розвеселити насъ! Пошукайте-ко въ своѣй памяти, а я зъ своеи стороны знаю дуже забавный припадокъ, который обертается на силѣ привычки.“

Но перше, заки хазяинъ принявся росказувати свою быль, говорливыи собесѣдники перебрали всю давну, середню и нову исторію; вызвали съ темнои бувальщины всѣ славни имена всѣхъ знаменитыхъ людій зъ ихъ привычками зъ ихъ особенностями; особливе пройшли въ тôй фантасмагорійнôй галереи всѣ знаменитости ôтчизняныи, мертви и живи, якъ сѣ, що увѣковѣчени безсмертіемъ, такъ и тѣ, що будуть забутыи слѣдуючимъ поколѣньемъ. Що и казати якъ минѣ подобалася тота бесѣда, тотъ не искусный а цѣкавый розговоръ, тота варіяція безъ приготовленья, повна житья и сердешного чувства, тота импровизація на темать заданый несподѣвано, и такъ не схожій зъ вечернимъ розговоромъ, на который якъ-яки увесь день приготовляються. А акторы-жъ сего замѣчального представленья, що давалося не за гроши, и которого одинѣсенькимъ зрѣтелемъ бувъ я?... О, выбачайте-жъ минѣ, що я еще разъ вернуся икъ моему почтенному хазяину и его гôднымъ собесѣдникамъ; що я принадженный безжурною веселостію моего Александра Илича зупенюся на нѣмъ трошки довше, полюбуюся сими очами, хотя вже збавлеными молодецького огню, но все ще

повными добродушія и ума; симъ лицемъ, на которôмъ обôзначився руській типъ; сею привычкою: стоючи держати руки въ кишеняхъ довгого байкового сурдута, або сидячи пôдпиратись руками за пôдбородокъ, та слѣдити якого нибудь брехуна и выхваляку зглядомъ, въ которôмъ и простецъ прочитавъ бы всю звѣстну байку Ивана Андреевича Крылова ôдъ першого до послѣдного стиха.

Кондратъ Петровичъ, не маючи ни якои поверхнои особенности, представляе собою психологичню задачу: всякій розговоръ умѣе ôнъ навести на искусны минералны воды, або найти зрôвнанье для нихъ съ предметами вовсѣ несхожими. Такъ киргизскій кôнь и карлсбадская вода въ его понятіяхъ схожи зъ-за того, що производять испарину. Сей способъ погляданья на рѣчи и предметы може и надоѣвъ бы кому; но почтенный Никонoръ Олексѣевичъ пôдостигае звычайно съ своими замѣчаньями, а дѣлаючи ихъ умно та де-коли остро, и заховуючи въ поломени найжаркѣйшои перечки свою флегматичню наружность, урозмаичае вдовольство для посторонного, и для-того бувае всѣгди необходимою дѣлаючою особою... Тогди-жъ, коли приходиться Николору Олексѣевичеви слухати оповѣданье хазяина, то ôнъ звычайно мовчить, або выбубнуе по своихъ ботфортахъ (ôнъ служивъ въ кирасирахъ и уволенъ зъ мундуромъ) инодѣ дрôбь, инодѣ тушъ, — ведля предмету оповѣданья и ведля впечатлѣнья, яке воно на него робить.

„Моя быль зачалась давно давно," — сказавъ почтенный хазяинъ, — „ще у тее время, коли и не бувъ двадцятый рôкъ; коли еще наймысленнѣйшій политикъ не могъ заугадувати тои вôйны, котора розвила въ Россіи одно изъ пайбôльшихъ событій, внесеныхъ исторіею въ еи таблицѣ, осуществила тую велелѣпну епичню поему, предоконалу, повну самои вывышшенои поезіи, украшену самыми замѣчальными характерами. Вона зачалася въ те время коли, желѣзная рука и воля судьбиного мужа остановляла революційный потôкъ у Франціи, и тôлько що сходила на горизонтѣ звѣзда Наполеона; коли Россія привѣтала въ царѣ своѣмъ молодого и прекрасного внука Екатерины; коли вона ждала ôдъ него — золотого вѣка, якій приснособила для неи царица. О, було-жъ то чаровнее, время була то пора моеи молодости: воздухъ здавався менѣ рѣдкѣйшій, зелень мякша и буйнѣйша, плоды смачнѣйши, а люди? — люди лучшими чимъ теперь.

И все тое очарованье прошло, якъ майже цѣле поколѣнье по-одному перенесене на кладьбище, въ продовженье сорока и пяти лѣтъ. Теперъ менѣ тяжче на серцѣ, не такъ ясно въ очахъ, не такъ радо межи людьми; но и теперъ багато людей жіе такъ весело, якъ и я живъ иногдѣ... Природа тая-жъ — чудна и восхищаюча, чувство тее-жъ — повне и роскôшне; та лишъ гостѣ на отсѣмъ прекраснôмъ пирищѣ природы не тѣ-же.... Изъ-рѣдка небогато запôзненыхъ и преосталыхъ еще являються то тутъ, то тамъ на отсей праздникъ, но они пужають пируючихъ, якъ-бы нагадуючи имъ о ждучôй могилѣ, якъ-бы вызываючи собою гадку, котору люди такъ пильно стараються скрывати въ захованнѣйшихъ тайникахъ своего серця, — гадку объ сѣмъ, що умирати конечно... А для-чого-жъ бы ôдганяти сю гадку?" проговоривъ старикъ хазяинъ, — „для чого-бъ сю неминучу катастрофу обставляти страхами?

(Дальше буде).

ВСЯЧИНА.

Слова Людвика Наполеона. „Мôй славный стрый „тимъ погубивъ ся, що все воевавъ, а Людвикъ Филипъ „тимъ, що все бувъ у мирѣ. Хто гадае Франціи панувати, „той най на перемѣну и воюе, и миръ держитъ." Такъ говоривъ нынѣшній цѣсарь Франціи еще тогды, коли нѣхто недумавъ еще видѣти его цѣсаремъ Франціи. Що нынѣ ôнъ такой такъ робитъ, тяжко заперечити.

Памятникъ Пушкинови славному поетови россійському небавомъ мають поставити въ Петербурзѣ.

Собача гостинниця.— У Лондонѣ заложили милосердни чудаки гостинницю для собакъ, въ котру пріймають всѣхъ збѣдованыхъ и зголодженихъ псôвъ. Гостинниця тота зложена зъ трехъ хлѣвôвъ мае свого лѣкаря и сторожа, котрый що вечера глядитъ по улицяхъ такихъ псôвъ. Видитъ ся, що если коли заложатъ гостинницю для ôслôвъ, певно не треба буде ихъ шукати, бо о ихъ доволѣ.

Отъ такъ то — для псôвъ у Лондонѣ е гостинниця, а ци еденъ бѣдный чоловѣкъ тамъ зъ голоду умирае, а предцѣ нема ему такои пôдмоги.

ПЕРЕПИСКИ.

П. С. К. въ Ш. Переслану допись не моглисьмо помѣстити, зъ причины, що не дозволено намъ письмо о дѣлахъ товариськихъ печатати — и ôддалисьмо тую допись Редакціи Слова.

П. зъ пôдписомъ: селянинъ; почта: Броды. *Зъ радостію читалисьмо стихъ пересланный для Вечерницъ; однакожь жалуемо, що немоглисьмо его помѣстити. Причину можемо на желанье сказати; а надѣемо ся, що про тое насъ свого удѣлу ласкавого не лишите. —*

Цѣна передплаты

Для Львова	за рôкъ 4 р. 50 кр.	за пôвъ року 2 р. 30 кр	за чверть року 1 р. 20 кр.
По-за Львовъ	„ 5 .. — „	„ 2 „ 60 „	„ 1 „ 40 „

Передплата посылаеся на имя П. Михаила Коссака въ ставропигійськôй печатни.

Одвѣчальный редакторъ Федоръ Заревичъ. Въ печатни Институту Ставропѣгійського.